

SKADADE VILDA DJUR

När Du träffar på en fågelunge eller en unge av ett däggdjur så måste Du vara klar över att den har en ägare och allt omhändertagande kan betraktas som jaktbrott. Friska ungar tar man inte omhand utom om de är övergivna (vanligaste orsaken är att modern är död). Har Du inte tid att försäkra Dig om detta, så är ungen inte övergiven. Läs anvisningarna nedan.

Många djur väljer tätorter som boplats. Det gäller änder, måsar, rovfåglar, ugglor, strandskata och en lång rad småfåglar, men också däggdjur, som kanin, hare, igelkott, mård, räv och grävling. Djuren väljer tätorten och dess hus, gårdar och industriområden för att lokalerna är lämpliga, det finns gott om föda och de lyckas bra med sin uppfödning av ungarna. Staden är alltså ingen felaktig plats för vilda djur och deras ungar.

Många människor tycker att djurungar i tätortsmiljön skall tas omhand, eftersom där finns många faror som trafik, människor, hundar och framförallt katter. Föräldrarna har gjort ett medvetet val och det är därför inte vår sak att ändra på detta. Du kan däremot hjälpa dem genom att hålla hunden i koppel, hålla katten inne under häckningssäsongen och se dig för när Du går på ställen där fågelungar eller fågelägg kan finnas. Stanna inte på en plats där fåglar varnar för Dig. Då får föräldrarna inte tillfälle att mata sina ungar.

Vilda djur får inte hållas av privatpersoner utan tillstånd i mer än 48 timmar. Detta för att Du skall få tid att finna någon med tillstånd. Tillstånd har rehabiliterare i Katastrofhjälp - Fåglar och Vilt Riksförbund. (Se Naturvårdsverkets förteckning över godkända viltrehabiliterare eller gå in på KFV:s Riksförbunds hemsida www.kfv-riks.se).

Tar Du trots förbud hand om en djurunge, så har Du ett ansvar för att den klarar sig, när den släpps ut. Att föda upp djurungar och lära dem att klara sig i naturen är ett stort och svårt arbete som kräver mycket tid och kunskaper.

Inga fågelungar kan uppfödning på bröd.

Inga vilda däggdjursungar tål komjölk eller mjölkersättningar för spädbarn.

Att hålla ett vilt djur i fångenskap kan betyda dryga böter, för den som saknar tillstånd.

Allt tal om att mamman inte tar tillbaka sin unge om den är vidrörd av människa är felaktigt. Djurvärldens mödrar är goda mödrar, som inte bara känner igen sina ungars doft utan även utseende och läten.

FÅGELBON

Fågelbon kan normalt inte flyttas.

Nedfallna svalbon med ungar ersätts med en avskuren rengjord mjölkkartong i samma storlek, som uppsättes på ursprunglig plats. Använd delar av den ursprungliga bobalen.

FÅGELUNGAR

- **Gräsand**

Ensamma ungar (ällingar) av gräsand, som saknar mamma i närheten, infångas och stoppas i väl ventilerad låda. Klappa inte ungen. Ditt hudfett förstör ungens duns förmåga att vara vattenavstötande.

Leta efter en andkull i närheten. Finner Du en sådan, så låt ungen pipa. Visar honan stor oro eller svarar, så släpp ungen så att både hon och ungen ser varandra.

Simänder som gräsand tar bara emot sina egna ungar.

Är mamman överkörd tas ungarna omhand.

- **Ejder och gravand**

Ensamma ungar infångas och stoppas i väl ventilerad låda. Klappa inte ungen. Ditt hudfett förstör ungens duns förmåga att vara vattenavstötande.

Leta efter vilken kull som helst av arten. När Du finner en sådan kull, så kastar Du ut ungen till den nya familjen. Tag skydd. Ser ungen först Dig, så kommer den tillbaka och Du får försöka finna en ny kull, som Du kan komma nära, eftersom den föregående redan har flytt undan.

- **Rovfågel- och uggleungar**

Dessa ungar kallar när de är hungriga. Föräldrarna kommer inte fram, när en människa finns i närheten. Ungarna tystnar oftast, när de ser Dig. Varken om en unge sitter ensam och tyst eller om den kallar innebär det, att den är övergiven. Den matas oftast bara några gånger per dygn, så vill Du avgöra om den är övergiven, så förbered Din observationsplats väl. Den skall vara insynsskyddad och helst 100 m från ungen och Du får inte lämna den, när Du väl gömt Dig. Har Du inte tid till detta, så är ungen inte övergiven.

Finner Du ungen på marken så sätt upp den i närmaste träd eller buske i skydd av grenar, så att kråkor, skator och nötskrikor inte lägger märke till den.

- **Fasan**

För att rädda fasankycklingar som ser övergivna ut, så skall Du snarast lämna platsen. Modern finns i närheten med resten av kullen och hämtar i allmänhet upp ungen, när lugn och ro råder på platsen.

- **Vadare (t ex tofsvipa, strandskata, rödbena o s v)**

Dessa ungar har oftast föräldrar i närheten som varnar. Ungarna ligger då och trycker. Lämna platsen, så tar föräldrarna hand om sina ungar.

Klappa inte ungen. Ditt hudfett förstör ungens duns förmåga att vara vattenavstötande.

- **Måsar**

Fiskmåsar och gråtrut häckar allt oftare på städernas hustak. Ungarna hoppar så småningom ner på marken även om byggnaden är fem eller sex våningar hög. Du kan se dem på marken kila omkring till synes planlöst eller finna dem tryckande. De är inte övergivna. Låt dem vara. Föräldrarna finns i närheten. (Se inledningens text).

Klappa inte ungen. Ditt hudfett förstör ungens duns förmåga att vara vattenavstötande.

- **Duvor**

Duvungar lämnar ofta boet innan de kan flyga. De tillbringar några dagar sittande vid eller under en buske eller ett träd eller vid en stenmur eller vägg. Föräldrarna matar dem där några gånger per dygn.

- **Gök**

Göken är en boparasit. D v s den lägger ägg i andra fåglars bon. Dessa föder sedan upp gökungen till vuxen ålder. Det ser därför mera ut som om göken mobbas av en mindre fågel, medan den istället matar den många gånger större ungen. När ungen vill ha mat så kallar den. Då är den lätt att finna.

Låt den vara. Fosterföräldrarna är bättre på att föda upp ungen än vi är.

- **Tornseglare (tornsvala)**

Tornseglarungar tas ofta för ungar av rovfåglar eftersom de har mycket vassa klor. Tarserna (benen) är emellertid mycket korta och alla klorna är riktade framåt. Hela fågeln är mörkt brun med ljusare haka och ljusare bräm (kanter) på hjässans fjädrar. De har extremt långa och smala vingar och kort kluven stjärt.

När ungen är flygfärdig, lämnas den i boet av föräldrarna. Den stannar där några dagar innan den kastar sig ut och själv lär sig att fånga luftplankton (t ex flygande bladlöss). Den kommer t o m att sova flygande i luften på några kilometers höjd.

Ibland hinner de inte få ut vingarna och kan då påträffas på marken. Ta upp tornseglaren i handen och gå ut på en stor gräsmatta, så att den inte slår sig om den faller ner igen. Kasta upp tornseglaren i luften. Flyger den då, är allt frid och fröjd. Flyger den inte efter två försök, bör den tas till en viltrehabiliterare.

- **Svalor**

För att inte bona skall falla ner så sätt upp en svalbräda eller svalhylla. Beskrivning finns i t ex Vilda grannar, Naturskyddsföreningens Förlag, ISBN 91-558-0411-X . Nedfallna svalbon se ovan under "Fågelbon".

Nedfallna svalungar läggs försiktigt tillbaka i boet utan att detta skadas. Håll handen över dem tills de kommit till ro. Var mycket försiktig!

- **Trastar**

Trastungar har ett hoppstadium, när de lämnat boet. Detta varar i ett par dagar, då ungarna vanligtvis sitter på marken under en buske och kallar på föräldrarna, när de är hungriga. Ungarna kan alltså inte flyga och har kort stjärt och hoppar bra. De är mycket utsatta för kråkfåglar, skator och katter under detta stadium av sin utveckling. Håll katten inne! Låt ungarna vara, de klarar sig bäst med hjälp av sina föräldrar.

- **Kråkfåglar (kråka, kaja, skata och råka)**

Dessa fåglars ungar klättrar gärna runt i boträdet strax innan de lärt sig flyga. Påträffas en sådan unge på marken skall den lyftas upp i trädet igen. Detta kan göras genom att sätta ungen på en lång nedfallen gren, bambukäpp eller rundstav och med hjälp av denna försiktigt föra upp ungen i trädkronan, där den får stiga av på lämplig gren. Ungarna är mycket sällan övergivna, då de vanligtvis matas av bägge föräldrarna.

Kråka, kaja och skata matar ungar som fallit ner på marken. Råka gör inte detta och råkungar måste ovillkorligen sättas upp i ett högt träd.

- **Mesar (blåmes och talgoxe)**

Nästan flygfärdiga mesungar påträffas ibland på marken. Detta beror vanligtvis på att skator lyckats dra dem ur bohålet, när ungarna söker sig till detta i tron att det är en förälder, som kommer med mat.

Tag ungen och stoppa in den i en holk med ungar av samma art och samma storlek. Ungen eller ungarna i holken kommer att dö om den sätts i en holk med mindre eller större ungar.

Nakna fågelungar, som är kalla eller uppenbart svaga går ej att lägga tillbaka i en holk, ett bohål eller ett bo. De bör istället avlivas.

DÄGGDJURSUNGAR

- **Igelkott**

Ungar utan moder serveras lämpligen majsvälling med tillsatta vitaminer (t ex Kafomavit eller Doggevit) och blanda gärna i lite kattmat på burk. Lite rå äggula och gräddfil i blandningen gör den ännu bättre. Gör gärna en isolerad bolåda till dem och dölj den i en ris- eller lövhög. Bolåda till igelkottar finns beskriven i Vilda grannar, Naturskyddsföreningens förlag, ISBN 91-558-0411-X.

- **Ekorre**

Ekorringar är emellanåt ute på drift. Normalt finner mamman dem och återför dem till boet.

Om Du vet var boet finns, så kan Du placera ungen på botrådets stam, när mamman har gått upp till boet. Då får hon chansen att snabbt och lätt finna den och bära den hem.

Ekorrarungar är mycket stresskänsliga och dör lätt av chock, så kalla inte till Dig kvarterets barn, när Du finner en ekorrunge.

- **Harar**

Harungar är redan vid födelsen på marken fullt pälsade. Ungarna matas av mamman en till två gånger per dygn. De har flerfärgade hårstrån till skillnad från vildkaninen vars hårstrån är enfärgade.

Om barnen kommer in med en harunge så skall den genast läggas på den plats, där den påträffades. (Se inledningens text).

- **Vildkanin**

Vildkaninungar föds nakna och blinda i ett stort centralt gryt eller i ett tillfälligt yngelgryt (gäller lågrankade honor). Bokitteln i ändan på den ca 1 –2 m långa ingångstunneln är fordrad med moderns hår. Efter varje digivning, som sker en – två gånger per dygn, så täcker kaninhonan hålets mynning. Efter 4 veckor är ungarna så stora att de börjar komma fram utanför grytet och äta fast föda. Då ser de obetydligt större ut än en nyfödd harunge. Kaninens pälsår är enfärgade till skillnad från harens.

Kaninungar påträffas främst vid barns grävning i sandlådor. Om inte grytet blir för raserat så låt det vara.

Kaniner får inte släppas ut i naturen. Så avlivning rekommenderas.

I städerna är det vanligt att man släpper ut oönskade tamkaniner. Dessa kan bilda vildlevande populationer. Sådana ungar får födas upp och behållas. (Se text ovan om ansvar).

- **Rådjur**

Ungar av rådjur (kid, rålamm, kidde) som påträffas ute i markerna är inte övergivna såvida inte modern påträffats död. Råget med ungar har mjölk i juvret. Rör inte ungen eller ungarna (räven kan bli intresserad av människodoften). Modern kommer fram och tar hand om ungen, när det är dags för digivning.

Om en rådjursunge påträffas på fel plats (väg, altan el dyl), så flytta den 50 – 100 m till lämpligare plats. Modern hör ungens pipande på över hundra meters håll.

Ungar av rådjur bör endast tas omhand av djurparker. ”Tama” bockkid blir vid könsmognad livsfarliga för småbarn och kan vålla stor kroppsskada även på vuxna. De bör därför alltid avlivas eller få framleva sitt liv hägnade i djurpark. (Se nedan under AVLIVNING).

- **Räv**

Rävvalpar, som är föräldralösa skall utfordras med hundmat och vitaminer och kalk vid grytet. Tag inte kontakt med valparna. Oftast finns ytterligare något vuxet djur vid grytet och ofta med en fjolårsvalp som medhjälpare. En rävvalp som gjorts ”tam” blir inte långlivad. Djurparkerna vill inte ha tama rävar.

Knubbsäl

Knubbsälskutar påträffas ofta på badstränder. Om möjligt avlys badstranden 300 m i var riktning från kuten. Mamman hämtar den, när läget blir lugnt. Finns fredad strand eller holme inom 500 m kan den flyttas dit, så att mamman kan komma till den utan att störas av människor. En knubbsälskut, som vilar på sida eller rygg och vars ögon rinner kraftigt när den är vaken är fullt frisk.

AVLIVNING

Vårda inte en djurunge till döds. Detta är alltför vanligt. Djur har rätt till ett förkortat lidande. Om Du inte kan göra det själv, kontakta godkänd rehabiliterare, kommunjägare eller polis.

Vissa djur får inte rehabiliteras till ett liv i frihet. Då finns bara alternativen avlivning eller djurpark. Försäkra Dig om att en djurpark är villig att ta emot djuret innan Du lägger ned tid och kostnader.

Skanör i juni 2003.

Jan-Åke Hillarp

KFV:s Riksförbund

Sveriges Djurskyddsföreningars Riksförbund

FÖRSTA HJÄLPEN TILL UTSVULTNA ELLER UNDERTEMPERERADE ISELKOTTUNGAR

Torrår är problematiska för igelkottar. Speciellt gäller detta igelkottungarna, som då varken får tillgång till modersmjölk eller daggmösk. Djuren har då svårt att hålla kroppsvärmen och vilar ute isolen under dagtid för att kompensera för sjunkande temperatur. Sådana får rehabiliterare in många igelkottungar, som är magra, uttorkade och utsvultna.

Ett undertempererat djur kan inte tillgodogöra sig föda och kroppstemperaturen kan inte regleras om djuret är uttorkat. Därför måste man först ge vätskeersättning, vilket med veterinär hjälp kan tillföras subcutant, d.v.s. under huden. Om sådan hjälp inte finns till hands ges kroppsvarm vätskeersättning eller näringslösning (1del honung eller druvsocker till 10 delar vatten) med injektionsspruta med ventilgummi droppvis i munvinklarna – se till att tungan rör sig och att djuret

sväljer - en gång per timme tills djuret blir aktivt och ej visar tecken på uttorkning som torra slemhinnor, nos och hud utan spänst. Ges vätskan för snabbt, så hinner inte ungen svälja undan och då kommer vätskan att rinna ut och absorberas av pälsen eller ännu värre rinna ner i lungorna.

En igelkott är svår att torka av mer än på buksidan och vill gärna rulla ihop sig då. En våt unge blir avkyld, så håll den torr. Det är därför bra att den hålls lodrätt eller får stå upp under uppvätskningen. Om den ändå blir våt så försök att torka av den med kraftigt sugande mjukt papper eller tygtrasa genom att behålla den i samma ställning som under uppvätskningen. Om det är svårt att mata med spruta med ventilgummi, använd sprutan utan ventilgummit. Placera ungen på ett tygstycke som lagts på en bit frigolit och placera den under en värmelampa i sin låda eller lägg den på en varmvattenflaska – en sådan konstrueras lätt av innerdelen i en 3 l vinkartong, som fylles med varmvatten och slås in i handdukar. Glöm inte att lägga en termometer lika nära värmekällan som djuret ligger, så att det inte får brännskador och ge den utrymme att flytta sig undan om värmen uppfattas som för hög. Temperaturen bör vara 30 – 35 C.

Glöm inte att igelkottungar behöver analstimuleras. Med det menas att svansroten och tarmöppningen ska masseras med fuktig Wettexduk eller fuktig mjuk trasa för att tarmtömningen ska komma igång. Detta motsvarar moderns slickande.

Du har nu givit igelkotten en livsuppehållande behandling fallande under 48-timmars regeln. Tag alltid kontakt med närmaste viltrehabiliterare för vidarebehandling eller instruktion. Oftast är det bäst, att igelkottungar snabbt kommer in till viltrehabiliteraren för vård. Ligger de inaktiva i solen är flugorna framme och lägger sina ägg. Dessa kläcks till larver inom några timmar och börjar livnära sig på vävnader både utanpå och inuti igelkotten.

Eva Fallström
Djurskyddet Malmö
KFV Skåne sydväst

SÄLUNGAR – SÄLKUTAR

Vi har tre arter sälar i svenska vatten: gråsäl, knubbsäl och vikare. Gråsälen finns i hela Östersjön och Bottenviken – Bottenhavet och är sällsynt på Västkusten. Knubbsälen är en västkustsäl som finns upp till Öland och sällsynt till Gotland. Vikaren finns i Bottenviken – Bottenhavet och är sällsynt i resten av Östersjöbäcknet. Eftersom det är sällan den isfödande vikaren som unge kommer i kontakt med människor så behandlas den inte här.

GRÅSÄL

- **Allmänt**

Gråsälen får sin kut (unge) i februari – mars. Den föds på isen eller om is saknas på någon ö, oftast i ytterskärgården. Kuten väger 8 – 15 kg när den föds. Den är då helt vit pga sin lanugopäls. Den får ca

60% fet mjölk och dias i 14 – 16 dagar, då den ökar i vikt till 45 – 50 kg. Vissa ungar badar redan under denna period och de växer då inte till lika fort utan väger vid avvänjningen bara 30 – 35 kg. Honan lämnar nu kuten som under en period på ca 10 dagar fäller kutpälsen och får sin korta slutliga päls som vanligen hos honorna är ljus med mörka fläckar och hos hanar är mörk på ryggen med ljusa fläckar. Under denna tid är kuten huvudsakligen på land. Efter pälsömsningen går kuten i sjön för att hitta mat och går då ofta in i fjärdarna efter lekande strömming och annan fisk. De kan då påträffas på land på platser som är långt in i skärgården eller långt upp älvar. Detta bekymrar då människor som tror att de är sjuka eller skadade eftersom de inte är rädda eller t o m söker sig till människor.

- **Tecken på en frisk gråsälkut**

En frisk gråsälkut sover på sida eller rygg och rullar först över på magen då den vaknar. Efter en stund blir den på g a tårvätska våt runt ögonen och på kinderna. Detta är ett tecken på att den inte är uttorkad.

Åtgärd: Låt kuten vara om den ligger nära vatten. Njut av att ha fått se den på nära håll. Rör den inte! Den kan bitas och sälbett är oftast infekterade med besvärliga bakterier, som måste behandlas med bredspektrumantibiotika.

Är den långt från vatten, så ta den i en presenning och ta någon till hjälp och bär dem till vattnet.

- **Tecken på gråsälkut som behöver hjälp**

En sjuk eller skadad kut ligger på magen och är torr runt ögonen även sedan den varit vaken en stund. Den har segt slem i munnen och ibland sega flytningar från näsborrar och öron. Den är ofta passiv och slö och blundar med ögonen trots att man nyss kommit fram till den. Ibland är den mager och då är kroppen inte jämnt rundad utan framkroppen bredare än bakkroppen. Någon gång kan ryggrad och revben synas. Det är sällan sjuka gråsälkutar påträffas annat än på kutningsplatserna i ytterskärgården.

Åtgärd: Kontakta närmaste viltrehabiliterare (Polisen och Naturvårdsverket har numren) eller Skansen, Kolmårdens Djurpark, Furuviksparken eller ring 0705-471700 (KFV:s sälnummer) . Dessa kan stabilisera sälen innan den transporteras till viltrehabiliterare, som har tillstånd att ta hand om säl.

Gråsäl. Kut 2 dagar gammal med vit kutpäls.

Gråsäl. Kut ca 6 dagar gammal, nyvaken med vit kutpäls.

Kut ca 12 dagar med vit kutpäls. Vilar på sidan. Har börjat fälla kutpäls på huvudet.

Kut ca 12 dagar. Nyvaken. Ligger på magen och har börjat fälla i kutpälsen i ansiktet.

Kut ca 12 dagar. Har börjat fälla lanugopälsen och är blöt kring ögat.

Kut ca 18 dagar. Har fällt börjat fälla kutpälsen på huvud och hals.

Kut ca 19 dagar. Håller på att fälla kutpälsen. Slö, inaktiv. Lunginflammation.

Kut ca 3 veckor. Fälld. Sovande på rygg.

Kut ca 3 veckor. Nyvaken.

Kut ca 3 veckor Fälld och våt kring ögat.

KNUBBSÄL

- **Allmänt**

Knubbsälen är anpassad till ett liv på tidvattenskuster. Den får sin kut (unge) ifrån mitten av maj till första veckan i juli. Den väger 6 – 10 kg vid födelsen och är efter 5 veckors doperiod är den uppe i 17 – 20 kg. Kuten har förlorat sin kutpäls (lanugopäls) i moderlivet före födseln och går därför i vattnet direkt efter denna och följer sedan modern och lär sig jaga fisk och kräftdjur tillsammans med henne. De kan ge sig ut på längre vandringar och går då iland när kuten blir trött. Ofta går de upp på badstränder. Folk som kommer ner på stranden stöter därvid modern, som lämnar den fortfarande sovande kuten.

Kuten betraktas nu ofta som övergiven och många människor kommer ner och tittar på den trots att modern finns i sjön utanför. Detta kan leda till att hon inte får chans att hämta kuten och efter något dygn betraktar den som förlorad.

Under stormar kan kutar komma bort från sin mamma och då påträffas ensamma på stranden.

Tredje fallet då folk ofta tror att kuten är sjuk eller skadad är då den i slutet av juli eller augusti har blivit självständig och går upp på sliprar i hamnar eller på stränder och då betraktas som övergiven trots att den är full kapabel att klara sig själv.

- **Tecken på frisk knubbsälkut**

En frisk knubbsälkut sover på sidan eller ryggen och rullar över på magen först då den väcks. Efter en stund blir den p g a tårvätskan våt runt ögonen och på kinderna. Detta är ett tecken på att den inte är uttorkad. När den är vaken och hungrig kallar den på mamma genom ylande läten om det är under kutningstiden maj – början av juli.

Åtgärd: Om den ligger på en enslig strand där det inte brukar finnas människor så lämna den utan att störa och gå inte tillbaka förrän nästa dag.

Om den ligger på en mera trafikerad strand eller badstrand under kutningstiden, så bör antingen denna stängas av ca 300 m i varje riktning, vilket inte alltid låter sig göras, eller också tas kuten i famnen och bärs ut till större sten i vattnet eller ut till en sandbank eller skär upp till ca 1 km från platsen. Modern patrullerar området och väntar på att kusten är klar och hon hör ungens ylande. Kontrollera om en dag eller två.

Om det är efter slutet av juli så låt kuten vara. Unga självständiga kutar är inte rädda för människor och de behöver ingen mat. De finner sin föda själva och äter inte död fisk.

- **Tecken på sjuk eller skadad knobbsäلكut**

En sjuk eller skadad kut ligger på magen och är torr runt ögonen även sedan den varit vaken en stund. Den har segt slem i munnen och ibland sega flytningar från näsborrar och öron. Den är ofta passiv och slö och blundar med ögonen trots att man nyss kommit fram till den. Ibland är den mager och då är kroppen inte jämnt rundad utan framkroppen bredare än bakkroppen. Ibland kan ryggrad och revben synas.

En säl med mindre sår föranleder inte någon åtgärd, medan däremot långa djupa sår måste åtgärdas.

Åtgärd: Om den påträffas under kutningstid så bör kontakt tas med närmaste viltrehabiliterare (Polisen och Naturvårdsverket har numren) eller Skånes Djurpark, Nordens Ark, Slottskogen i Göteborg eller ring 0705-471700 (KFV:s sälnummer). Dessa kan stabilisera sälen innan den transporteras till viltrehabiliterare, som har tillstånd att ta hand om säl.

Om den påträffas utanför kutningstid så ring 0705-471700 (KFV:s sälnummer).

Kut, nyvaken. Har rullat över på magen. Pigg och uppmärksam.

Kut 1 dag gammal. Lämnad på badstrand.

Kut 3-5 dagar gammal. Omhändertagen. Mager och torr.

Kut ca 4 veckor gammal. Blöt kring ögonen.

Kut 2 – 3 dagar gammal. Inspolad i hamnpir.

Kut ca 8 veckor gammal. Självständig. Vilar på sidan.
Blöt kring ögonen.

Så här bär man en knobbsälskut.